

Складне речення, його ознаки. Складні речення без сполучників, із сурядним і підрядним зв'язком

Складне речення — це таке речення, у якому є дві й більше граматичні основи.

Граматична основа може містити підмет і присудок або лише підмет чи тільки присудок.

Скільки граматичних основ у реченні, стільки в ньому й частин.

Наявність кількох граматичних основ у складному реченні часто прирівнюють до того, що це складне речення поєднує кілька простих.

Тоді **складне речення** — це таке речення, що утворене з двох або більше простих, поєднаних інтонацією, єдиним змістом, за допомогою сполучників або без них.

Типи складних речень:

— у яких частини поєднані без сполучників (безсполучникові складні речення);

— частини яких поєднані сполучниковим зв'язком (сполучникові).

Складні речення зі сполучниковим зв'язком поділяють на:

— складносурядні речення, у яких частини з'єднані сурядними сполучниками;

— складнопідрядні речення з підрядними сполучниками або сполучними словами.

Вид речення		Вид і засоби зв'язку частин речення	Приклади
Сполучникове	Складносурядне	Сурядний зв'язок: • сполучники сурядності; • інтонація	Радіє весняне сонце, <i>і</i> вишні цвітуть рясно в саду.
	Складнопідрядне	Підрядний зв'язок: • сполучники підрядності або сполучні слова; • інтонація	Радіє весняне сонце, <i>бо</i> вишні цвітуть рясно в саду.
Безсполучникове		Безсполучниковий зв'язок: • інтонація	Радіє весняне сонце, вишні цвітуть рясно в саду.

Складнопідрядне речення — складне речення, частини якого нерівноправні за змістом і граматично та поєднані підрядними сполучниками або сполучними словами.

Перед змаганням із запускання повітряних зміїв я завжди почувався солдатом, що намагався заснути в траншеї вночі перед вирішальним боєм¹.

Складнопідрядні речення відповідно до типу підрядної частини поділяють на:

- означальні;
- з'ясувальні;
- обставинні.

Частини складнопідрядного речення можуть бути поєднані сполучниками та сполучними словами.

Сполучники підрядності не є членами речення (*що, щоб, коли, бо, тому що, якщо, хоч, якби, як, мов, через те що, для того щоб* та інші).

Сполучні слова є членами речення, на них падає логічний наголос, до них можна поставити питання. У ролі сполучних слів використовуємо:

- відносні займенники: *хто, що, який, чий, котрий, скільки*;
- прислівники: *як, наскільки, де, куди, звідки, коли, доки, відколи, чому, чого, навіщо* та інші.

Відмінність між сполучниками та сполучними словами полягає в тому, що сполучні слова співвідносяться зі словом з головної частини складнопідрядного речення, замінюють його, а отже, на відміну від сполучників, відповідають на питання, мають синтаксичну роль у реченні. Сполучні слова переважно є або займенниками, або прислівниками.

Складносурядне речення — це речення, частини якого є рівноправними за змістом і граматично та зв'язані між собою сурядними сполучниками.

До битви потрібно було готуватися, але певний час ми з Гассаном майстрували повітряних зміїв самі.

Частини складносурядного речення поєднані сурядними сполучниками, які поділяють на три види:

- єднальні (*і, й, та* у значенні «і»);
- протиставні (*а, але, проте, зате однак, та* у значенні «але»);
- розділові (*або, чи, парні або...або, чи...чи*).

Безсполучникове складне речення — це речення, частини якого поєднані в одну смислову цілісність за допомогою інтонації. Частини безсполучникового складного речення можуть бути однорідними, рівноправними, або неоднорідними, коли одна частина уточнює чи пояснює іншу. Наприклад: *Цілу осінь нам доводилося заощаджувати кишенькові гроші: ми кидали їх у скарбничку, порцелянового коника.*

¹ Приклади з роману Халеда Госсейні «Ловець повітряних зміїв».

Алгоритм визначення виду речення за будовою та способами зв'язку частин

Завдання

3

Прочитайте текст із онлайн-журналу «Куншт» і знайдіть у ньому складні речення різних типів. Визначте, до якого саме типу належать складні речення

Існує багато виконавців, які співають свистом. А є цілий народ, який свистом спілкується. Це місцеві жителі острова Гомера (Канарські острови). Вони спілкуються між собою мовою свисту «сільбо», тобто насвистують слова іспанської мови, хоча сам «свист» можна адаптувати і до іншої мови. За звичай мови свисту використовують для спілкування на великих відстанях, але мешканці острова почали спілкуватися нею через яри й ущелини. У 2009 році «сільбо» відзначили — комісія занесла її до списку шедеврів усної та нематеріальної культурної спадщини ЮНЕСКО.

Рекомендовані джерела

1. Повторення про складні речення у влозі «на всі двісті».
URL: youtu.be/exuijEcQWRU.
2. Урок про складне речення «Всеукраїнської школи онлайн» (2020).
URL: youtu.be/cX_Fr2hF-SA.
3. Складні сполучникові речення, «Лайфхаки з української мови».
URL: youtu.be/agnqF9Ruuv0.
4. Складні безсполучникові речення. URL: youtu.be/hINKHMwoCJs.